

УДК 7.067:061.2(477)

DOI: 10.17721/2413-7065.4(97).2025.347353

ДІЯЛЬНІСТЬ МИСТЕЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ «МИСТЕЦЬКИЙ ФРОНТ» І «МИСТЕЦЬКА СІЧ»

Леся ПОРЯДЧЕНКО

orcid.org/0000-0001-8596-8907

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

email: l.a.poriadchenko@gmail.com

Анатолій ДЕМЧУК

студент 2 курсу ОКР «магістр»

спеціальності «Педагогіка вищої школи» педагогічного факультету

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

email: adusmishka1@gmail.com

Анатолій ЯТЧЕНКО

orcid.org/0009-0003-3072-5117

кандидат філософських наук, доцент,

старший науковий співробітник відділу екранної культури та інформаціоналізму

Інституту культурології НАМ України

email: a.yatchenko@ukr.net

Анотація. Проаналізовано специфіку діяльності мистецьких громадських організацій в умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Розглянуто трансформацію функцій культурних інституцій від суто мистецьких до волонтерських та соціально-реабілітаційних. На прикладі громадських організацій «Мистецький фронт» і «Мистецька Січ» висвітлено роль митців у формуванні національного спротиву, підтримці морально-психологічного стану військовослужбовців та цивільного населення, а також у зборі коштів для потреб Збройних сил України. Визначено, що діяльність подібних об'єднань є важливим чинником збереження національної ідентичності та консолідації суспільства в умовах війни.

Ключові слова: російсько-українська війна, мистецький фронт, культурна дипломатія, волонтерський рух, громадські організації, «Мистецький фронт», «Мистецька Січ», національна ідентичність, культурний спротив.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 р. стало не лише екзистенційним викликом для державності, а й каталізатором докорінних змін саме у соціокультурній сфері. В умовах гібридної війни, коли ворог намагається знищити культурну

ідентичність нації, мистецтво набуло стратегічного значення. Діяльність мистецьких організацій вийшла за межі естетичної функції, трансформувавшись у потужний інструмент національного спротиву та волонтерства. Особливу роль у цьому процесі стали відігравати громадські об'єднання – організації, які

завдяки своїй мобільності здатні оперативно реагувати на виклики часу. З початку повномасштабного вторгнення в нашої державі успішно функціонують в онлайн- та офлайн-форматах різноманітні ГО, які надають послуги для підтримки життєдіяльності населення в умовах війни. Для розуміння механізмів самоорганізації суспільства в період воєнних дій на території України необхідним є дослідження діяльності таких громадських організацій, як «Мистецький фронт» та «Мистецька Січ», які були створені у 2022–2023 рр. і спрямовані на підтримку морального духу людей під час війни.

Огляд досліджень і публікацій.

Діяльність мистецьких громадських об'єднань стала основою для наукових розвідок сучасності. Так, проблематика функціонування культури в умовах війни висвітлена у працях сучасних українських науковців. Зокрема, феномен мистецького фронту як специфічної форми спротиву ґрунтовно проаналізовано у працях Т. Копилової [1]. Роль культури у деколонізації та перемозі розглядає у своїй розвідці Т. Гундорова [2], а інформаційну складову мистецтва як зброї досліджує Н. Овсієнко [3]. Трансформацію культурних практик і виклики, що постали перед митцями в період військового вторгнення, вивчали О. Бітаєва та Т. Мозгова [4]. Історичний аспект волонтерського руху в умовах війни висвітлено у працях Т. Ляхоцького [5]. Важливий психологічний елемент впливу мистецтва на реабілітацію військових та цивільних досліджували О. Блинова [6] та О. Вознесенська [7].

Як бачимо, незважаючи на достатню кількість наукових розвідок із зазначеної проблематики, практична діяльність

конкретних громадських організацій, таких як «Мистецький фронт» і «Мистецька Січ», які нині успішно функціонують у мистецько-волонтерському просторі, потребує узагальнення та системного аналізу.

Мета статті – проаналізувати специфіку діяльності мистецьких організацій в умовах війни на прикладі громадських об'єднань «Мистецький фронт» і «Мистецька Січ», визначивши їхню роль у підтримці ЗСУ та збереженні національної ідентичності громадян.

Виклад основного матеріалу. З початком повномасштабної війни український культурний простір змінив вектор розвитку. Як зазначають О. Бітаєва і Т. Мозгова, у мистецтві відбулася переорієнтація від розважальних форм до соціально значущих практик, спрямованих на консолідацію суспільства [4]. Традиційні форми концертної та виставкової діяльності відійшли

на другий план, поступившись місцем мобільним, гнучким форматам, орієнтованим на швидке реагування і соціальну корисність. Мистецькі громадські організації взяли на себе невластиві раніше функції: логістичну підтримку армії, психологічну реабілітацію та інформаційну протидію ворогу. Цей феномен Н. Овсієнко характеризує як «культурне волонтерство», де мистецький продукт стає засобом досягнення воєнно-політичних цілей держави [3].

Розглянемо детальніше особливості мистецько-волонтерської діяльності конкретно визначених громадських об'єднань.

Громадська організація «Мистецький фронт», очільником якої є народний артист України, а нині військовий волонтер Анатолій Демчук, з початку своєї діяльності зосередила зусилля на об'єднанні митців різних жанрів задля посилення голосу України у світі й підтримки внутрішнього духу опору населення, яке проживає в межах держави та близькому і далекому зарубіжжі.

Основний склад артистів ГО «Мистецький фронт»: керівник проекту, режисер, народний артист України, король українського гумору, військовий волонтер Анатолій Демчук, його учень, багаторазовий володар гран-прі в розмовному жанрі Едуард Порядченко та координатор проекту, заслужений діяч естрадного мистецтва України, військовий волонтер Леся Порядченко – об'єднали свої зусилля для мистецько-патріотичної підтримки населення словом і піснею під час війни. Крім основних учасників, до складу «Мистецького фронту» входить велика кількість різножанрових артистів, які долучаються до концертної програми окремими номерами. Здебільшого

у благодійному заході додатково беруть участь місцеві аматорські колективи та окремі виконавці, які своїми виступами урізноманітнюють програму та додають їй відповідного місцевого колориту. В основному діяльність цієї громадської організації корелює з тезами Т. Копилової про те, що український вимір мистецького фронту полягає у створенні нових сенсів та мобілізації міжнародної підтримки [1].

Пріоритетним напрямом роботи ГО «Мистецький фронт» стала організація благодійних заходів та аукціонів на підтримку Збройних сил України. Специфікою її діяльності є широке залучення медійного ресурсу та цифрових платформ до популяризації української патріотичної пісні, слова, самобутнього гумору серед населення України та в країнах близького зарубіжжя.

Крім фандрайзингу, організація активно працює у сфері культурної дипломатії, що корелює з тезами Т. Гундорової про необхідність «деколонізації» української культури на міжнародній арені [2]. Як зазначають організатори на своїй офіційній сторінці в соціальних мережах, лише за перший рік повномасштабного вторгнення проведено низку заходів, кошти з яких пішли на закупівлю амуніції [5]. Артисти, які входять до складу організації, активно гастролують, перетворюючи концертні майданчики на трибуни для адвокації інтересів України. Так, з початку свого існування за період повномасштабного вторгнення РФ на територію України «Мистецький фронт» провів близько 100 благодійних заходів на підтримку Збройних сил України. Це зустрічі з родинами воїнів, переселенців у міських і сільських будинках культури.

Основною метою діяльності цієї

організації стала підтримка морального духу населення, яке вже втомилося від війни. Під час таких зустрічей зібрано і передано на потреби української армії понад 500 000 грн., які спрямовано на закупівлю дронів.

Виступи артистів «Мистецького фронту» за кордоном виконують подвійну функцію: збір коштів та донесення правди про злочини російської армії через емоційний вплив мистецтва.

Так, мистецько-волонтерська місія в країні близького зарубіжжя дала можливість підтримати українських біженців, які втратили свої домівки та вимушені були мігрувати і шукати прихисток у Польщі, Німеччині, Чехії, Словаччині та інших країнах Європи і США.

Однією з таких закордонних подорожей була поїздка до Польщі на початку 2024 р. – у м. Вроцлав та Варшаву, де місцеві українські волонтери організували мистецькі зустрічі й унаслідок до воїнів було спрямовано понад 6 т необхідної харчової, військової та іншої провізії, а українські біженці своїми думками і спогадами мали можливість повернутися на батьківщину.

Важливою складовою діяльності ГО «Мистецький фронт», що патріотичним словом і піснею допомагає доступитися до кожного слухача, є адаптація репертуару до умов війни. Артисти організації у своїх виступах перепрофілювали розважальний контент на користь творів патріотичного та життєствердого характеру, використовуючи у своїх виступах поезію класиків та сучасних авторів: Т. Шевченка, А. Демиденка, С. Галябарди, Ю. Піжука та ін.

Глядачі та учасники «Мистецького фронту» неодноразово стверджували, що мистецька програма благодійного

заходу є дуже унікальною. А. Демчук, маючи освіту режисера масових заходів, побудував програму таким чином, що глядач під час зустрічі з артистами відчуває свою безпосередню причетність до дійства. Завдяки програмі з різноманітними номерами вона викликає у глядача різні емоції: спочатку сміх через дотепний український патріотично-військовий гумор, потім сльози від нестерпного болю втрати батьківщиною кращих синів і дочок і кульмінацією є поєднання гордості за воїнів, які з далеких часів козацтва боронять нашу землю від ворога і нині приречені на перемогу. Тож, переживаючи таке суцвіття емоцій, наприкінці глядач відчуває впевненість у стійкості й мужності наших воїнів та віру в перемогу України, що сприяє емоційному відновленню та піднімає бойовий і патріотичний дух населення.

На відміну від масштабних медійних проєктів «Мистецького фронту» діяльність ГО «Мистецька Січ» орієнтована на безпосередній контакт із військовими («робота в полях»). Основним форматом роботи цієї організації є «творчі десанти» – мобільні групи артистів, які виступають у бліндажах, шпиталях та на полігонах.

Діяльність ГО «Мистецька Січ» характеризується безпосереднім контактом із цільовою аудиторією – військовослужбовцями та цивільними у прифронтових зонах.

Назва об'єднання символічно відсилає до козацьких традицій самоорганізації населення та оборони України. Керівник та ідейний натхненник громадської організації – Герой козацтва, генерал-отаман Чорноморського козацького війська, заступник гетьмана з питань мистецтва – Анатолій Демчук в межах

роботи товариства постійно проводить посвяту молодого покоління в молоді козаки та козачата, що сприяє підтримці бойового патріотичного духу цивільного населення.

Діяльність ГО «Мистецька Січ» має потужний терапевтичний ефект на підтримку воїнів. Як стверджує у своїй монографії О. Блинова, психологічні ресурси особистості в умовах війни виснажуються, і мистецтво стає засобом їхнього відновлення [6]. Тож виступи «Мистецької Січі» виконують функцію експрес-реабілітації військових. Основним форматом роботи «Мистецької Січі» є невеликі мобільні групи артистів, які здатні давати концерти в умовах відсутності сцени, світла чи звукового обладнання (бліндажі, полігони, госпіталі).

За період 2022–2024 рр. волонтери «Мистецької Січі» здійснили понад 30 виїздів на передову, у військові госпіталі та реабілітаційні центри, де проходять

лікування поранені військовослужбовці. Живе спілкування, гумор та пісня стали інструментами психологічного розвантаження бійців, допомогли знизити рівень бойового стресу воїнів, які знаходяться на передовій. Емпіричні спостереження свідчать, що після таких виступів у військових знижується рівень тривожності та підвищується бойовий дух, що відповідно покращує групову згуртованість підрозділів [3]. Це підтверджується і методичними рекомендаціями О. Вознесенської, яка вказує на ефективність арт-терапевтичних методів у роботі з травматичним досвідом [7].

Крім культурного фронту на передовій, «Мистецька Січ» діє як класична волонтерська структура, що відповідає історичним тенденціям українського волонтерства, описаним Т. Ляхоцьким: митці не лише співають, але й доставляють на позиції необхідну амуніцію та техніку, придбану за кошти, зібрані під час благодійних заходів [5].

Це засвідчується звітністю організації: волонтери регулярно відвідують військові частини, шпиталі та деокуповані території, діючи за принципом «рівний – рівному» [7].

Тож, підсумовуючи, можемо зазначити, що обидві організації демонструють різні, але комплементарні моделі: «Мистецький фронт» працює на макрорівні (медіа, закордон, великі збори), а «Мистецька Січ» – на мікрорівні (безпосередня підтримка бійців на фронті та у госпіталах).

Попри різницю у підходах та масштабах діяльності ГО «Мистецький фронт» та «Мистецька Січ» демонструють спільну мету – перемогу України. Обидві організації є яскравими прикладами

горизонтальної суспільної інтеграції, де митці виступають не як відокремлена еліта, а як невід'ємна частина воюючого народу. Ключовими результатами їхньої діяльності є: матеріальна підтримка ЗСУ: конвертація творчого потенціалу у реальні ресурси (автомобілі, дрони, тепловізори, медикаменти); морально-психологічна підтримка: збереження ментального здоров'я захисників засобами культури; збереження ідентичності: популяризація українського контенту як противага російській культурній експансії.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження діяльності мистецьких організацій в умовах російсько-української війни, можна зробити наступні висновки: в умовах воєнного стану відбулася докорінна зміна парадигми діяльності мистецьких об'єднань. Естетична та розважальна функції відійшли на другий план, поступившись місцем мобілізаційній, терапевтичній та волонтерській. Мистецтво стало інструментом національного спротиву, інтегрованим у загальну систему оборони держави.

Аналіз роботи ГО «Мистецький фронт» та «Мистецька Січ» дав можливість виокремити дві комплементарні моделі культурного волонтерства:

- «Медійно-дипломатична» («Мистецький фронт»): орієнтована на масштабні акції, залучення цифрових платформ, роботу з міжнародною аудиторією та акумуляцію значних фінансових ресурсів через онлайн-інструменти.
- «Польова» («Мистецька Січ»): орієнтована на мобільність, безпосередній контакт із військовими на лінії зіткнення, надання адресної допомоги та проведення камерних заходів в екстремальних умовах.

Діяльність зазначених організацій довела свою ефективність як за сіб «швидкої психологічної допомоги». Культурні заходи в зоні бойових дій та шпиталях сприяють зниженню рівня бойового стресу та підтримці високого морального духу особового складу ЗСУ. Мистецькі ініціативи продемонстрували високу ефективність у конвертації символічного капіталу (популярності артистів, емоційного впливу творчості) у матеріальні ресурси. Зібрані під час благодійних заходів кошти відіграють вагомую роль у забезпеченні підрозділів автотранспортом, дронами та амуніцією, що сприяє наближенню нашої спільної перемоги в ім'я України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Копилова, Т. В. Мистецький фронт: український вимір. *Вісник КНУКіМ. Серія Сценічне мистецтво*. 2022. Т. 5. № 2. С. 148–155.
2. Гундорова, Т. Культурний фронт: як мистецтво допомагає перемагати. *Критика*. 2022. № 7–8. С. 2–5.
3. Овсієнко, Н. Мистецтво як зброя: художні практики часів російсько-української війни. *Сучасне мистецтво*. 2022. Вип. 18. С. 17–28.
4. Бітаєва, О. А. Культурні практики в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. *Питання культурології*. 2022. № 39. С. 6–18.
5. Ляхоцький, Т. Волонтерський рух в Україні в умовах російсько-української війни. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія Історія*. 2022. Вип. 40. С. 34–42.
6. Блинова, О. Є. *Психологічні ресурси особистості в умовах війни: монографія*. Херсон, 2022. 180 с.
7. Вознесенська, О. Л. *Арт-терапія в роботі з наслідками війни*. Київ, 2023. 96 с.

REFERENCES

1. Kopylova, T. (2022). The Artistic Front: The Ukrainian Dimension. *Visnyk KNUKiM. Serii Stsenichne mystetstvo* (Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Stage Art), Vol. 5. No. 2, pp. 148–155. [in Ukr.]
2. Hundorova, T. (2022). The Cultural Front: How Art Helps to Win. *Krytyka*, No. 7–8, pp. 2–5. [in Ukr.]
3. Ovsienko, N. (2022). Art as a Weapon: Artistic Practices during the Russian-Ukrainian War. *Suchasne mystetstvo* (Contemporary Art), Issue 18, pp. 17–28. [in Ukr.]
4. Bitaieva, O. (2022). Cultural Practices in a State of War: Challenges and Prospects. *Pytannia kulturolohii* (Issues of Cultural Studies), No. 39, pp. 6–18. [in Ukr.]
5. Liakhotskyi, T. (2022). The Volunteer Movement in Ukraine during the Russian-Ukrainian War. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Serii Istorii* (Scientific Notes of Vinnytsia State Pedagogical University. History series), Issue 40, pp. 34–42. [in Ukr.]
6. Blynova, O. (2022). *Psychological Resources of the Individual in Wartime: A Monograph*. Kherson, 180 p. [in Ukr.]
7. Voznesenska, O. (2023). *Art Therapy in Dealing with the Consequences of War*. Kyiv, 96 pp.

Summary

ACTIVITIES OF ART ORGANIZATIONS IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON THE EXAMPLE OF THE PUBLIC ASSOCIATIONS "ART FRONT" AND "ART SICH"

Lesia PORIADCHENKO

orcid.org/ 0000-0001-8596-8907

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Associate Professor of the Department of Pedagogy Faculty of Pedagogy

Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv

email: l.a.poriadchenko@gmail.com

Anatolii DEMCHUK

second-year student

Master's Specialty in Pedagogy of Higher Education

Faculty of Pedagogy, Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv

email: adusmishka1@gmail.com

Anatolii YATCHENKO

orcid.org/0009-0003-3072-5117

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,

senior research fellow at the Department of Screen Culture and Informationism

Institute of Cultural Research of the National Academy of Arts of Ukraine

email: a.yatchenko@ukr.net

The relevance of the research. The full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation on 24 February 2022 became not only an existential challenge to statehood but also a catalyst for radical changes in the socio-cultural sphere. In the context of hybrid warfare, when the enemy is trying to destroy the cultural identity of a nation, art has taken

on strategic importance. The activities of arts organisations have gone beyond their aesthetic functions, transforming into a powerful tool of national resistance and volunteerism. Public associations have played a special role in this process, as organisations that, thanks to their mobility, are able to respond quickly to the challenges of the times. To understand the mechanisms of self-organisation of society during the period of military operations on the territory of Ukraine, it is necessary to study the activities of such public organisations as the Art Front and Art Sich, which were created in 2022–2023 and aimed at supporting the morale of the people during the war.

The purpose is to analyse the specifics of the activities of artistic organisations in wartime, using the example of the public associations 'Art Front' and 'Art Sich', and to determine their role in supporting the Armed Forces of Ukraine and preserving the national identity of citizens.

Conclusions. Under martial law, there has been a radical change in the paradigm of artistic associations. The focus has shifted from aesthetic and entertainment functions to mobilisation, therapeutic, and volunteer functions. Art has become an instrument of national resistance, integrated into the overall state defence system. An analysis of the work of the Art Front and Art Sich NGOs has made it possible to identify two complementary models of cultural volunteering:

- "Mediadiplomacy" (Art Front): focused on large-scale actions, the use of digital platforms, working with an international audience and accumulating significant financial resources through online tools.
- "Field" (Mystetskyi Sich): focused on mobility, direct contact with military personnel on the front line, providing targeted assistance, and holding small-scale events in extreme conditions. The activities of these organisations have proven their effectiveness as "rapid psychological assistance." Cultural events in the combat zone and hospitals help reduce combat stress and maintain high morale among Ukrainian Armed Forces personnel.

Keywords: Russian-Ukrainian war, art front, cultural diplomacy, volunteer movement, public organisations, "Art Front", "Art Sich", national identity, cultural resistance.